

Muutokset kehitysvammaisten lasten hoiva-avun järjestämisessä 2020 - 2021

Perusturvajohtaja Mari Antikainen
Sosiaalipalvelujen tukipalvelut

Tausta

Kehitysvammaisten ja vammaisten palvelutuotantoa on arvioitu uudelleen osana vuoden 2020 talousarviovalmistelua. Esille on tullut, että Kuopiossa kehitysvammahuollon palveluja on järjestetty lapsiperheille erityislainsäädännön kautta (ns. erityishuoltolaki) ensisijaisten lakien sijaan (mm. sosiaalihuoltolaki, laki omaishoidon tuesta). Palveluiden järjestämisen tapaa on tarvetta muuttaa ja kohdentaa siten peruspalvelupainotteiseksi. Palveluiden uudelleen muotoilemista tehdään vaihteittain ja samalla varmistetaan, että lakisääteinen palvelu turvataan. Asiakkaan tuen tarpeet arvioidaan aina yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

Kehitysvammaisten lasten ns. hoiva-apu

Kuopion kaupungissa on useita vuosia järjestetty hyvin yksilöllisesti kehitysvammaisten lasten apua ns. hoiva-apuna. Vastaavaa järjestämistapaa ei ole mm. muissa Pohjois-Savon kunnissa. Hoiva-apua on erityishuoltolain myöntämä alle 18-vuotiaan kehitysvammaisen lapsen perheille esimerkiksi vanhempien jaksamisen tukemiseen, vanhempien työssäkäynnin tukemiseen ja lapsen harrastamiseen. Hoiva-apua on myönnetty perheelle keskimäärin 20 tuntia kuukaudessa. Avustaja on järjestetty pääsääntöisesti kaupungin avustajakeskuksen kautta siten, että kaupunki on toiminut avustajan palkan sijaismaksajana.

Kehitysvammalain oikeudet ovat subjektiivisia, mutta palveluiden toteutustapa ei. Sinänsä siis oikeus hoiva-avustajaan ei ole subjektiivinen oikeus. Myös avun tuntimäärää voi kunta harkita tai muuttaa perheen tuen tarpeen mukaisesti.

Kehitysvammalain mukaan erityishuollossa olevan henkilön palvelu- ja hoitosuunnitelmaan on kirjattava toimenpiteet, joilla tuetaan ja edistetään henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Kehitysvammalain mukaan yksilöllinen hoito ja muu huolenpito ovat erityishuoltoon kuuluvia palveluja.

On tarkoituksenmukaista arvioida uudelleen kaupungin nykyistä ns. hoiva-apua erityishuoltolain mukaisen palvelun sijaan ensisijaisten lakien järjestämisenä ja määritellä vaihtoehtoiset tavat tukea perhettä peruspalveluna tai rajata palvelua siltä osin kuin se on lain perusteella mahdollista. Henkilöstön yhteistoimintamenettelyt on toteutettu tammikuussa 2020. Kuntalaisten ja vammaisneuvoston kuulemis- ja keskustelutilaisuus on pidetty 12.2.2020.

Vaikutusten arviointi

Vammaisen henkilö käyttää ensisijaisesti samoja palveluja kuin muutkin kuntalaiset. Näissä palveluissa voi olla myös asiakasmaksuja. Peruspalvelupainotteisuuden lisäksi sosiaalihuoltolaki on aina ensisijainen suhteessa erityislakeihin. Kehitysvammalaissa on säännökset erityishuollon antamisesta henkilölle, jonka kehitys tai henkinen toiminta on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joka ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Erityishuoltona järjestettävää tukea ei ole tarkoitettu esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen, vanhempien työssäkäynnin tai opiskelun tukemiseen tai omaishoidon vapaapäivän lomitukseen. Erityishuoltona järjestettävä hoito ja apu on tarkoitettu kehitysvammaisen henkilön itsensä yksilöllisen hoidon ja tuen järjestämiseen.

Suurin osa kunnista on järjestänyt työssäkäynnin ja opiskelun tukemiseen liittyvät palvelut peruspalveluina mm. sivistystoimen palveluina ja esimerkiksi vanhempien jaksamisen tuen palvelut normaaleina lapsiperhepalveluina. Kunnat ovat keskeisessä asemassa kuntalaisten yhdenvertaisuuden ja samalla hyvinvoinnin edistämiseksi. Kunta voi järjestää sille laissa säädettyt tehtävät itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle kunnalle tai kuntayhtymälle. Tehtävien hoidosta järjestämisvastuussa oleva kunta vastaa järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden: 1) yhdenvertaisesta saatavuudesta, 2) tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä, 3) tuottamistavasta, 4) tuottamisen valvonnasta 5) viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Muutosten myötä kuopiolaisille lapsiperheille, vammaispalvelun asiakkaille ja omaishoidon tuen asiakkaille turvataan tasavertainen asema palveluiden saatavuudessa ja tuottamisvoimissa.

Lakisääteisen erityishuollon järjestämisessä (asiakkaan yksilöllinen hoito ja muu huolenpito) jatketaan edelleen palvelutarpeen arvioinnin perusteella yksilöllisen hoidon ja avun järjestämistä. Palveluiden kehittämisessä seurataan henkilökohtaisen budjetoinnin soveltuvuutta yksilöllisen hoivan ja avun toteuttamiseen. Asiakkaan palvelutarpeet vaihtelevat ja ovat yksilöllisiä, joten henkilökohtaisessa budjetoinnissa on etuna, että mikäli olemassa olevissa vaihtoehdoissa ei ole sisällöllisesti sellaista palvelua, jonka asiakas tarvitsee, voidaan suunnitella henkilökohtaista budjetointia. Henkilökohtaisen budjetin sisällyttäminen Suomen oikeusjärjestelmään ja palvelurakenteeseen edellyttää kuitenkin selvitystä, kokeilua ja kehittämistä, eikä ole vielä käytettävissä sellaisenaan. Lisäksi ennakoidaan mahdollisen sote-uudistuksen mukaisen maakuntamallin muuttavan palveluiden tuottamisen tapaa yhdenmukaiseksi Pohjois-Savon alueella.

Esitys

Perusturvajohtaja Mari Antikainen

Perusturva- ja terveyslautakunta päättää, että vammaispalvelun ja kehitysvammahuollon asiakasperheille erityishuoltona järjestetyn ns. hoivaavun (hoidon ja avun) lakisääteistä järjestämisvastuuta tarkennetaan ja muutetaan peruspalvelupainotteiseksi (ensisijainen lainsäädäntö käytössä) siten, että:

1. Omaishoitajien tukemisessa siirrytään viimeistään 1.1.2021 alkaen omaishoidon tuesta annetun lain mukaiseen vapaapäivän lomituk-

seen, jolloin omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveystalokuita taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. Kunta ja omaishoitaja voivat sopia, että omaishoitaja pitää tarkoitetun vapaansa useampana alle vuorokauden pituisena jaksana. Kunta voi järjestää omaishoitajalle säädettyä enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita. Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Vapaapäivien ja virkistysvapaan pitäminen eivät vähennä hoitopalkkion määrää. Kuopion kaupungissa omaishoidon tuen lomitusta järjestetään jatkossa ns. tilapäishoitona (24/7 -hoito tai "päiväparkkina".

Vain yksi vapaapäivien järjestämistapa voi olla käytössä kerrallaan. Lakisääteisiä vapaapäiviä voi kerryttää enintään (3) kolmelta vuorokaudelta. Kuluva vuorokauden lakisääteiset vapaapäivät on käytettävä joulukuun loppuun mennessä. Vapaapäiviä ei voi käyttää ennakoon. Vapaapäivien järjestämisen vaihtoehtoja ovat:

- omaishoitajan sijaistaminen toimeksiantosopimuksella
- lyhytaikainen perhehoito
- kaupungin järjestämä lyhytaikaishoito
- omaishoidon palveluseteli

Asiakkaalta peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukainen asiakasmaksu.

2. Perheen vanhempien jaksamisen ja työssä käynnin tukemiseksi palveluiden tuottaminen siirtyy 1.1.2021 alkaen perusturvan palvelualueelle lapsiperhepalveluiden avainprosessiin ns. kotiin annettavien perhepalveluiden järjestettäväksi.
3. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemisessa harkinnan mukaan tarvittaessa arvioidaan yksilöllisesti vammaispolvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun myöntämisperusteiden täyttymistä tai lapsiperhepalvelujen sosiaalihuoltolain mukaisen tukihenkilön järjestämistä.
4. Vanhempien työssäkäynnin tukemiseksi käynnistetään palveluiden uudelleen arviointi ajalla 1.4.-31.12.2020 siten, että
 - arvioidaan avun tuottamista kaupungin omana toimintana ja
 - arvioidaan avun tuottamista yhteistyössä kaupungin sivistystoimen olemassa olevien palvelurakenteiden kanssa
 - arvioinnin aikana työssäkäynnin tukea järjestetään yksilöllisen harkinnan mukaan hoiva-avustajamallilla 31.12.2020 asti.

Kuopion kaupunki

Perusturva- ja terveyslautakunta

18.02.2020

11 §

5. Käynnistetään lasten asumisen pitkäaikais- ja tilapäishoidon tarveselvitys ja suunnittelu osana vuoden 2021 talousarviota tukemaan mm. omaishoitoperheitä ja tilapäisen hoidon tarpeita.

Kaupungin lakimies Lari Tiikasalo on asiantuntijana läsnä asian käsittelyssä

Valmistelija

Laura Eskanen

Mari Antikainen

etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 3400

puh. +358 44 718 6401

Päätösehdotus

Apulaiskaupunginjohtaja Jari Saarinen

Perusturva- ja terveyslautakunta hyväksyy perusturvajohtajan esityksen.

Päätös

Perusturva- ja terveyslautakunta hyväksyi yksimielisesti apulaiskaupunginjohtajan ehdotuksen.

